

*Щукіна Дар'я Романівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природовикористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Хвіст Вікторія Олексіївна,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природовикористування України (м. Київ, Україна)*

ЦЕРКОВНА ДИПЛОМАТІЯ ТА РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІР РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Церковна дипломатія та релігійний вимір російсько-української війни підкреслює важливість релігійних інститутів у вирішенні конфліктів, оскільки роль православних церков як медіаторів може бути вирішальною у процесі діалогу. Російсько-українська війна, що триває з 2014 року та повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року, є конфліктом не лише геополітичного, військового чи економічного характеру, а й релігійного. Він формує складний комплекс духовних, культурних та дипломатичних аспектів. Відповідно церковна дипломатія в умовах війни стала інструментом зовнішньополітичного впливу.

При розгляді цієї теми необхідно звернути увагу безпосередньо на початок конфлікту церкви обох країн – Російська православна церква (РПЦ) і Православна церква України (ПЦУ), а також Українська православна церква (УПЦ), що донедавна перебувала у канонічному підпорядкуванні РПЦ, — відігравали активну роль у формуванні дискурсів навколо війни. Російська православна церква фактично стала безпосереднім союзником Кремля, використовуючи релігійну риторику для легітимації агресії, просуваючи концепцію «Русского мира» як духовної основи «захисту православ'я» в Україні. Однак, необхідно звернути увагу на такий важливий момент, як ПЦУ отримавши автокефалію від Вселенського патріархату у 2019 році, стала не лише символом духовної незалежності, а й важливим елементом у релігійній дипломатії України.

У гібридній війні, інформаційна та духовна сфери відіграють ключову роль, не менш важливу, ніж безпосередні бойові дії. Релігія стає впливовим фактором як у внутрішній консолідації суспільства, так і в отриманні міжнародної підтримки. Церкви не лише виконують роль духовних інституцій, а й виступають як впливові суб'єкти м'якої сили, здатні формувати політичні процеси, громадську думку та дипломатичні відносини.

Сьогодення розкриває релігійний фактор в міжнародних відносинах. Церковна дипломатія — це важливий механізм впливу на зовнішньополітичні процеси. Під час російсько-української війни, церковна дипломатія стала важливим способом спілкування України з міжнародною спільнотою. Вона також була засобом утвердження духовної незалежності України та ареною релігійного протистояння.

Основна подія, яка визначила міжнародний контекст церковної дипломатії України, це надання автокефалії Православній церкві України Вселенським патріархом Варфоломієм у 2019 році. Томос про автокефалію запусив процес відокремлення Православної церкви України від юрисдикції Московського патріархату. Це рішення стало одним з ключових елементів на дипломатичній арені, оскільки Вселенський патріархат засвідчив, що Україна не є частиною «Русского мира», а є повноправним суб'єктом православного світу.

Важливу роль у церковній дипломатії відіграє і Ватикан. Позиція Папи Римського Франциска щодо війни в Україні є складною. З одного боку, понтифік неодноразово висловлювався за мир, закликав до припинення насильства, намагався зберегти комунікацію як з Києвом, так і з Москвою. З іншого боку, його заяви про «провокації Заходу» або «трагедію обох народів» викликали неоднозначну реакцію в українському суспільстві, адже вони дозволяють агресору втекти від відповідальності. Водночас Ватикан продовжує гуманітарну місію: організовує медіацію, місії кардиналів, надає допомогу пораненим і переселенцям. Така стримана, але системна дипломатія відповідає традиційній стратегії Святого Престолу, який намагається виступати посередником навіть у найбільш конфліктних ситуаціях.

Таким чином, церковна дипломатія в міжнародному контексті стала важливою складовою загальної дипломатичної стратегії України. У межах гібридної війни Росія активно використовує релігійний наратив як інструмент ідеологічного впливу та інформаційної пропаганди. Через Російську

православну церкву просувається концепція «Русского мира», яка ототожнює духовну єдність із політичною та культурною лояльністю до Москви. Цей наратив надає війні сакрального забарвлення, виправдовуючи агресію як «боротьбу за традиційні цінності» проти «західного занепаду». Релігійні наративи використовуються для потужного впливу на свідомість суспільства задля досягнення власних амбіцій.

Отже, церковна дипломатія та релігійний вимір російсько-української війни є важливими частинами боротьби України за політичну, культурну та духовну незалежність. Росія, використовуючи ресурси Російської православної церкви, перетворила релігію на інструмент гібридної війни, зокрема через поширення ідеології «Русского мира», залучення агресії та легітимацію імперської політики. Водночас українська сторона проявила здатність не лише протистояти зовнішньому релігійному тиску, а й формувати власну, незалежну церковну дипломатію. Надання автокефалії Православній церкві України та її поступове визнання іншими помісними церквами стало важливою перемогою не лише в релігійній, а й на міжнародній арені. Українські церкви, зокрема Православна Церква України та Українська Греко-Католицька Церква, активно долучилися до дипломатичної діяльності. Вони налагоджують партнерства з релігійними лідерами у світі, поширюють правдиву інформацію про війну та привертають увагу до гуманітарних наслідків російської агресії. У воєнний час релігія стала потужним символічним ресурсом - джерелом національної ідентичності, морального опору та духовної єдності.

Література:

1. Відносини церкви і держави в період російсько-української війни (2014-2024). URL: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/VIDNOSINI_CERKVI_I_DERZAVI_V_PERIOD_ROSIJSKO-UKRAI.pdf
2. Державно-церковні та суспільно-релігійні відносини в умовах війни Росії проти України. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/derzhavno-tserkovni-ta-suspilno-relihiyni-vidnosyny-v-umovakh>

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

**Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук**

**ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ім. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ**

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)

ФОНД ГЕРДИ ХЕНКЕЛЬ (Німеччина)

УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (Німеччина)

КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ П. ХАШДЕУ (Молдова)

МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ:
СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

10 квітня 2025 р.

м. Київ

Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 10 квітня 2025 р. Київ, 2024. 357 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 10 квітня 2025 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює широке коло питань щодо витоків, традицій, розвитку та перспектив української дипломатії; аналізу стану дипломатії в умовах сучасних глобальних викликів та стратегічних пріоритетів світової, європейської та вітчизняної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин та розвитку української дипломатії.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 10 від 16.05.2025 р.).

Редакційна колегія:

Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова);
Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (співголова);
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (голова);
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.